

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2020 m. gruodžio 17 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Andžej Maciejewski (pranešėjas), Gedimino Sagacio ir Vinco Versecko (kolegijos pirmininkas), teismo posėdyje kasacinio rašytinio proceso tvarka išnagrinėję civilinę bylą pagal atsakovo A. L. ir J. L. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 20 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Vilniaus apygardos prokuratoriaus, ginančio viešąjį interesą, ieškinį atsakovams A. L., J. L., Trakų rajono savivaldybės administracijai ir Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių pašalinimo, tretieji asmenys Valstybinė miškų tarnyba, uždaroji akcinė bendrovė „Geodeziniai matavimai“.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių subjektyvą atsakomybę sprendžiant klausimus dėl statybos pagal neteisėtai išduotus statybą leidžiančius dokumentus padarinių šalinimo bei žalos atlyginimą, taip pat dėl proceso teisės normų, nustatančių draudimą apeliaciniame skunde kelti naujus reikalavimus, reglamentuojančių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo paskirstymą, aiškinimo ir taikymo.
- Išskovs ieškiniu prašė teismo:
  - pripažinti negaliojančią Vilniaus apskrities viršrinko 2010 m. kovo 10 d. įsakymą Nr. 2.3-2686-1791 „Dėl pil. A. L. ir J. L. žemės sklypo (kadastro Nr. *(duomenys neskelbtini)*) (*duomenys neskelbtini*) kadastro duomenų patikslinimo“;
  - pripažinti negaliojančią Trakų rajono savivaldybės administracijos Architektūros skyriaus 2009 m. lapkričio 27 d. išduoto projektavimo sąlygų sąvado Nr. AS3-495 dalį dėl gyvenamojo namo ir pagalbinio pastato Nr. 1 statybos;
  - pripažinti negaliojančią Trakų rajono savivaldybės Nuolatinės statybos komisijos 2010 m. balandžio 6 d. posėdžio protokolo Nr. AS5-046 dalį dėl gyvenamojo namo ir pagalbinio pastato Nr. 1 statybos;
  - pripažinti negaliojančią Trakų rajono savivaldybės administracijos Architektūros skyriaus 2010 m. balandžio 7 d. išduotą statybos leidimą Nr. AS1-62;
  - pripažinti negaliojančią Trakų rajono savivaldybės Nuolatinės statybos komisijos 2010 m. gegužės 25 d. posėdžio protokolo Nr. AS5-097 dalį dėl gyvenamojo namo, elektros įvado ir pagalbinio pastato Nr. 1 statybos;
  - pripažinti negaliojančią Trakų rajono savivaldybės administracijos Architektūros skyriaus 2010 m. gegužės 7 d. išduotą patikslintą statybos leidimą Nr. AS1-62 dėl gyvenamojo namo, elektros įvado ir pagalbinio pastato Nr. 1 statybos;
  - pripažinti negaliojančią A. L. 2012 m. gruodžio 21 d. surašytą deklaraciją apie statybos užbaigimą (paskirties pakeitimą) Nr. 1 dėl pagalbinio pastato (*duomenys neskelbtini*) statybos užbaigimo;
  - įpareigoti A. L. ir J. L. per 6 mėn. nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo Trakų rajono savivaldybės administracijos ir savo lėšomis nugriauti pagalbinį pastatą (unikalus Nr. (*duomenys neskelbtini*)) (*duomenys neskelbtini*) bei sutvarkyti statybvieta;
  - pripažinti mažo pagalbinio pastato, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptų ir medinių laiptų, esančių miškų ūkio paskirties žemėje žemės sklype (*duomenys neskelbtini*) (kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*)), statybą neteisėtai bei įpareigoti A. L. ir J. L. per 6 mėn. nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo savo lėšomis nugriauti šiuos statinius bei sutvarkyti statybvieta.
- Atsakovai A. L. ir J. L. priešieškiniu prašė:
  - nustatyti Trakų miškų urėdijos Semeliškių girininkijos 507 kvartalo 2 ir 52 taksacinių miško žemės sklypų ribų ir plotą pagal UAB „Geodeziniai matavimai“ 2009 m. rugsėjo 17 d. parengtame žemės sklypo (*duomenys neskelbtini*) (unikalus Nr. (*duomenys neskelbtini*)), kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*)), plane nustatytas miško ribas ir plotą (0,3790 ha);
  - panaikinti Valstybinės miškų tarnybos 2015 m. spalio 22 d. parengtą Lietuvos Respublikos miškų valstybės kadastro duomenų patikrinimo vietoje aktą Nr. 948 su priedais;
  - panaikinti Valstybinės miškų tarnybos Miško kontrolės skyriaus 2015 m. gegužės 25 d. privataus miško žemės sklypo patikrinimo pažymą Nr. 4;
  - priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
- Išskovs nurodė, kad žemės sklypo (*duomenys neskelbtini*) (kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*)) (toliau – ir ginčo žemės sklypas), dalį sudaro miškų ūkio paskirties žemė, todėl Vilniaus apskrities viršrinkui priimant 2010 m. kovo 10 d. įsakymą ir Trakų rajono savivaldybei priimant ginčijamus administracinius aktus turėjo būti laikomasi Lietuvos Respublikos žemės statymo ir Lietuvos Respublikos miškų statymo reikalavimų. Pagal šią teisę aktų nuostatas, miškų ūkio paskirties žemėje ir miško žemėje yra leidžiama tik medienos sandėlių ir kitų su mišku susijusių inžinerinių statybų, o visų kitų statinių statyba draudžiama. Atsižvelgdamas į tai ir remdamasis Žemės įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 26 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Miškų įstatymo 2 straipsnio 3 dalimi, ieškovas prašė pripažinti negaliojančią ir panaikinti aukštesnės galios teisės aktams prieštaraujančią Vilniaus apskrities viršrinko 2010 m. kovo 10 d. įsakymą bei Trakų rajono savivaldybės administracijos išduotus statybos leidimus bei su jais susijusius aktus dėl gyvenamojo namo ir pagalbinio pastato statybos ginčo žemės sklype, taip pat pašalinti neteisėtai išduotus statybos leidimus pagrindu atsiradusius padarinius – įpareigoti statytoją A. L. ir savininką J. L. per 6 mėn. teismo nustatytų kaltų asmenų lėšomis nugriauti pagalbinį pastatą, taip pat kitus statinius – mažą pagalbinį pastatą, atraminę sienutę, betoninius akmenų laiptus ir medinius laiptus bei sutvarkyti statybvieta.
- Atsakovai A. L. ir J. L. nurodė, kad ieškinyje grindžiamas pradinių žemės sklypo formavimo dokumentais, Valstybinės miškų tarnybos pateiktomis pažymomis ir ginčo sklypo inventurizacijos duomenimis, kurie nėra tikslūs, nustatyti tik iš grafinių duomenų, pagal ortofotografinę medžiagą, neatlikus jokių tikslų kadastrinių matavimų, atsižvelgiant į duomenų skiriamą vienur nurodytas miško žemės plotas – 0,60 ha, kitur – 0,72 ha). 2009 m. rugsėjo 17 d. buvo atlikti žemės sklypo kadastriniai matavimai, nustatytos tikslios sklypo ir jame esančio miško ribos bei plotas (žemės sklypo plotas – 2,9 ha, jame esančio miško plotas – 0,3790 ha); duomenys apie kadastrinius matavimus registruoti Nekilnojamojo turto registre. Pagal šiuos kadastrinių matavimų duomenis žemės sklype esantis objektas ir nurodyta gyvenamojo namo statybos vieta nepatenka į miško žemę. Atsakovai prašė patikslinti taksacinio miško žemės sklypo ribą pagal pateiktus 2009 m. rugsėjo 17 d. kadastrinius matavimus, pažymėjo, kad jie patvirtinti Vilniaus apskrities viršrinko 2010 m. kovo 10 d. įsakymu, atitinka faktinį sklypo naudojimą (tą patvirtina atsakovams išduoti statybos leidimai, pritarimai ūkininko sodybos įkūrimo projektui), gyvenamojo namo ir pagalbinio pastato statyba konkrečioje ginčo žemės sklypo vietoje nustatyta teritorijų planavimo dokumentu – žemės sklypo kaimo plėtros žemėtvarkos projektu, patvirtintu Trakų rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. lapkričio 6 d. įsakymu Nr. P2-920. Tenkinus šį atsakovų reikalavimą, naikinti ir nutarties 3.2–3.3 punktuose nurodyti Valstybinės miškų tarnybos priimti administraciniai aktai.
- Trakų rajono apylinkės teismas 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimu ieškinių tenkino – pripažino negaliojančiais šios nutarties 2.1–2.6 punktuose nurodytus administracinius aktus, A. L. 2012 m. gruodžio 21 d. surašytą deklaraciją apie statybos užbaigimą, įpareigojo A. L. ir J. L. per 6 mėn. nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, Trakų rajono savivaldybės administracijos ir savo lėšomis nugriauti pagalbinį pastatą (unikalus Nr. (*duomenys neskelbtini*)) (*duomenys neskelbtini*) bei sutvarkyti statybvieta; pripažino mažo pagalbinio pastato, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptų ir medinių laiptų, esančių miškų ūkio paskirties žemėje žemės sklype (*duomenys neskelbtini*) (kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*)), statybą neteisėtai bei įpareigojo A. L. ir J. L. per 6 mėn. nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo savo lėšomis nugriauti šiuos statinius ir sutvarkyti statybvieta; priešieškinių atmetė; paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
- Teismas, įvertinęs byloje esančių įrodymų, padarė išvadą, kad ginčo žemės sklype esantis pagalbinis pastatas, mažas pagalbinis pastatas, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptai ir mediniai laiptai pastatyti miško paskirties žemėje. Teismo vertinimu, tikslindami kadastrinius matavimus atsakovai A. L. ir J. L. siekė ginčo sklype įkurti kaimo turizmo sodybą; žinodami, kad statybos miško paskirties žemėje negalimos, jie kreipėsi į Valstybinę miškų tarnybą dėl miško žemės paskirties pakeitimo, tačiau toks leidimas nebuvo išduotas. Be to, bylos medžiaga patvirtina, kad ankstesniam ginčo žemės sklypo savininkui buvo išduotas leidimas retinti 0,60 ha ploto mišką. Šie įrodymai, anot teismo, patvirtina aplinkybę, kad naujieji žemės sklypo savininkai ketino sutvarkyti miškų apaugusią ginčo sklypo dalį, kad galėtų joje įkurti kaimo turizmo sodybą.
- Teismas sutiko, kad vieta, kurioje pastatytas pagalbinis pastatas, išmūryti laiptai ir betoninė sienelė, nebuvo detalai iširta (ar po gruntu nėra nukirstų medžių kelmų, medžių šaknų, ar nebuvo padarytas plynas kirtimas ir kas tai padarė), tačiau, jo vertinimu, aplinkybė, jog nebuvo tirami šie požeminiai ir juos padarę asmenys, neteikia pagrindo daryti išvadą, kad ginčo vietovė nebuvo apaugusi mišku, o jeigu dalis žemės nebuvo apaugusi mišku, tai neleidžia daryti prielaidos, jog žemė yra ne miško paskirties. Teismas, nulykęs į vietą, nustatė, kad ginčo žemės sklypo dalis, kurioje turi būti vykdomos statybos, yra netoli ežero, ją iš visų pusių supa miškas, greta auga miško augalija, iki plynos vietos taip pat reikia važiuoti mišku. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes teismas konstatavo, kad valstybės institucijos priėmė sprendimus, kurių pagrindu buvo neteisėtai pastatytas atsakovams priklausantis pagalbinis pastatas.
- Teismas, statybą ginčo žemės sklype esančioje miško žemėje pripažinęs neteisėta ir panaikinęs statybą leidžiančius dokumentus, sprenddamas dėl pagalbinio pastato neteisėtios statybos padarinių, atsakoves Trakų rajono savivaldybės administraciją ir Nacionalinę žemės tarnybą pripažino kaltomis Statybos įstatymo 28¹ straipsnio 2 dalies 1 punkto prasme ir įpareigojo jas kartu su atsakovais atlyginti neteisėtios statybos padarinių pašalinimo išlaidas, įpareigojo atsakovus per 6 mėn. nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos teisės aktų nustatyta tvarka bendromis lėšomis nugriauti pagalbinį pastatą ir sutvarkyti statybvieta.
- Pimosios instancijos teismas taip pat pažymėjo, kad nenustatinėjo aplinkybės, kas yra kaltas dėl neteisėtos statybos leidžiančio dokumento išdavimo, tačiau nurodė, jog statybos padarinius turi pašalinti asmuo, kurio žemėje yra pastatyti neteisėti statiniai ir kuris yra jų savininkas.
- Teismas nusprendė, kad atsakovai A. L. ir J. L., pasinaudoję UAB „Geodeziniai matavimai“ netiksliai parengtame Trakų miškų urėdijos Semeliškių girininkijos 507 kvartalo 2 ir 52 taksacinių miško žemės sklypų ribų ir plotų plane nustatytomis miško ribomis ir plotu, su atsakingomis institucijomis suderino dokumentus, pagal kuriuos ginčo žemės sklypo dalyje, kurioje iki kadastrinių matavimų atlikimo buvo miško paskirties žemė, suprojektavo gyvenamąjį namą su 5 pagalbiniais pastatais, vieną iš jų pastatė ir registravo įstatymų nustatyta tvarka.
- Konstatavęs, kad ieškinyje tenkinamas, teismas atmetė priešieškinių kaip visiškai nepagrįstą ir neįrodytą. Teismas nurodė, kad bylos nagrinėjimo metu buvo nustatyta, jog UAB „Geodeziniai matavimai“ kadastrinius matavimus atliko po to, kai dalis miško buvo iškiršta, todėl šių matavimų pagrindu Nekilnojamojo turto registre buvo nepagrįstai registruotos pakeistos ginčo žemės sklypo ribos bei naudenmos. Prieš atliekant kadastrinius matavimus, 2009 m. rugsėjo 17 d. buvo surašytas žemės sklypo ribų pažėklinimo – parodymo aktais, kuriame nurodyta, kad miško naudojimo apribojimai taikomi 3790 kv. m. plote; 2008 m. lapkričio 24 d. parengtame ginčo žemės sklypo abrisse, taip pat įregistruotame Nekilnojamojo turto registre, užfiksuota, kad sklypo dalį iki pat ežero sudaro miškas; žemės sklypo ekspliciacijoje užfiksuotas miško žemės plotas – 0,60 ha. Remdamasis šiais duomenimis teismas atmetė atsakovų A. L. ir J. L. reikalavimą miško ribų ir plotą nustatyti pagal UAB „Geodeziniai matavimai“ atliktus kadastrinius matavimus.
- Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2017 m. lapkričio 7 d. nutartimi Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimą paliko nepakeistą.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2018 m. birželio 29 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-281-403/2018 panaikino Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo dalį, kuria A. L. ir J. L. įpareigoti per 6 mėn. nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, Trakų rajono savivaldybės administracijos ir savo lėšomis nugriauti pagalbinį pastatą (unikalus Nr. (*duomenys neskelbtini*)) (*duomenys neskelbtini*) bei sutvarkyti statybvieta; taip pat savo lėšomis nugriauti mažą pagalbinį pastatą, atraminę sienutę, betoninius akmenų laiptus ir medinius laiptus (*duomenys neskelbtini*) (kadastro Nr. (*duomenys neskelbtini*)), bei sutvarkyti statybvieta, ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. lapkričio 7 d. nutarties dalį, kuria pirmiau nurodyta Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo dalis palikta nepakeista, ir šią bylos dalį perdavė nagrinėti iš naujo Vilniaus apylinkės teismui; kitą Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. lapkričio 7 d. nutarties dalį paliko nepakeistą.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2018 m. birželio 29 d. nutartį nurodė, kad teisės aktuose nustatyti ginčo žemės sklype esančios miško žemės naudojimo ribojimai (be kita ko, statybos keistinumų aspektu) nėra savikultūrai, jie nulemti miško, kaip ypatingo nuosavybės teisės objekto, statuso, pagrįsti būtinumu užtikrinti racionalų ir tikslingą jo išteklių naudojimą. Miško išteklių yra riboti, todėl negali būti naudojami ne pagal paskirtį. Atsižvelgiant į tai ir vadovaujantis priimant šią nutartį galiojančio statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, padarinių šalinimo klausimą reglamentuojančio Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1, 3 punktų nuostatomis, konstatuota, kad nagrinėjamų atvejų nėra galimybės pašalinti neteisėtios statybos padarinių nenugriaujamų statinių.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija nurodė, kad ginčijami teismų procesiniai sprendimai buvo priimti laikantis tuometinės kasacinio teismo praktikos, kurioje buvo pripažįstama, jog, nesant byloje reikalavimo nustatyti kaltus asmenis, teismas, sprenddamas dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo, neturi pareigos savo iniciatyva nustatyti kaltų asmenų, kurių lėšomis turi būti šalinami statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padariniai, nes pagal įstatymą įpareigotas savo lėšomis nugriauti užsakovas (statytojas) vėliau gali kreiptis į teismą dėl grovimo išieštų lėšų priteisimo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-196/2013; 2015 m. rugpjūčio 26 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-469-611/2015).

17. Tačiau naujausioje kasacinio teismo praktikoje, atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) 2018 m. sausio 9 d. sprendimą byloje *Tumeliai prieš Lietuvą*, petijcijos Nr. 25545/14, laikomasi pozicijos, kad statybos padarinių pagal neteisėtai išduotų statybos leidimų šalinimo būdas, kai kalti dėl neteisėtai išduotų statybos leidimo asmenys nenustatomi, o statytojas įpareigojamas savo lėšomis pašalinti neteisėtus statybos padarinius, akivaizdžiai neatitinka EŽTT praktikoje išduotų standartų ir pažeidžia Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnio nuostatas, dėl kurių pažeidimo panašioje byloje jau yra pasisakęs EŽTT. EŽTT nurodė, kad vaktijos institucijos klaidas, net ir padarytas dėl jų pačių nerūpestingumo, turi taisyti neužkraudamos neproporcingos naštos asmenims. Statytojo įpareigojimas dėl lėšų, panaudotų neteisėtoms statyboms nugriauti, išsiskirkimo kreiptis į teismą ir pradėti kitą teismo procesą, patiriant dar daugiau laiko ir kitokių išlaidų, neatitinka proceso ekonomiško ir koncentruoto, taip pat teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų, be to, valstybės institucijos tenkanti dėl padarytos klaidos našta perkeliama būtent galimai nesuįsčiusiems su neteisėtu statybos leidimo išdavimu asmenims. Dėl to byloje panaikinus statybos leidimą ir taikant teisinius padarinius turi būti nustatomi dėl neteisėto statybos leidimo išdavimo kalti asmenys, kurių neteisėti veiksmai lėmė ir statybos neteisėtumą bei sudarė pagrindą nugriauti tokius statinius. Tuo atveju, jei būtų nustatyti kelių asmenų (statytojų, valstybės institucijų) neteisėti veiksmai, teismas turėtų analizuoti asmenų atsakomybės laipsnį ir spręsti dėl proporcingos statybos padarinių šalinimo naštos paskirstymo (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-250-915/2018](#) 34 punktą).
18. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismui atsisakius nustatyti dėl neteisėto statybos leidžiančio dokumento išdavimo kaltus subjektus ir įpareigojus atsakovus A. ir J. L. nugriauti pagalbinį pastatą savo ir Trakų rajono savivaldybės administracijos bei Nacionalinės žemės tarnybos lėšomis, o mažą pagalbinį pastatą, atraminę sienute, betoninius akmenis laiptus ir medinius laiptus – savo lėšomis bei apeliacinės instancijos teismui nepasiskiusi dėl A. ir J. L. apeliacinio skundo argumentų, susijusių su šia pirmosios instancijos teismo sprendimo dalimi, nebuvo spręsta dėl asmenų, kaltų dėl neteisėto statyba leidžiančio dokumento išdavimo.
19. Kasacinis teismas nurodė, kad pirmosios instancijos teismas, nustatydams dėl neteisėtų statybų kaltus asmenis, turėtų įvertinti, kaip (kokia apimtimi) valstybės institucijos prisidėjo prie statybos miško žemėje draudimo pažeidimo išduodant statybos leidimą ir su juo susijusius dokumentus, kadastrinių matavimų, kuriais sumažintas ginčo žemės sklype esančios miško žemės plotas, patvirtinimo ir jų duomenų registravimo Nekilnojamojo turto registre, kitas reikšmingas su institucijų pareigų vykdymu (neveikimu) susijusias aplinkybes ir dėl jų šioms institucijoms tenkančią neteisėtai pastatytų statinių grovimo išlaidų dalį. Taip pat pažymėjo, kad turėtų būti įvertinta, ar atsakovai A. ir J. L. tinkamai vykdė miško savininkų pareigas prižiūrėti, atkurti mišką (pagal galimybes nustatyta, ar nebuvo atliekami neteisėti kirtimai, ardoma miško paklotė ir pan.), patikrinta, ar šie atsakovai nepaisė prie sprendimų dėl neteisėtų statybų leidžiančių dokumentų priėmimo, nustatytos kitos atsakovų A. ir J. L. kaltės dėl neteisėtų statybų (ne)buvo pripažinti reikšmingos aplinkybės, ir, jeigu būtų nustatyta, kad dėl neteisėtos statybos yra ir šių asmenų kaltės, spręstina dėl jiems tenkančios statinių grovimo išlaidų dalies.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

20. Vilniaus regiono apylinkės teismas 2019 m. balandžio 25 d. sprendimu kaltas dėl neteisėtai išduotų statybos leidimo statyti pagalbinį pastatą (unikalus Nr. *(duomenys neskelbtini)*) asmenimis pripažino Trakų rajono savivaldybės administraciją, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 40 procentų, Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 40 procentų, A. L. ir J. L., kurių atsakomybės laipsnis sudaro 20 procentų, kaltas dėl neteisėto mažo pagalbinio pastato, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptų ir medinių laiptų, esančių žemės sklype, kadastro Nr. *(duomenys neskelbtini)* (duomenys neskelbtini) statybos asmenimis pripažino Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 50 procentų, A. L. ir J. L., kurių atsakomybės laipsnis sudaro 50 procentų, įpareigojo A. L. ir J. L. proporcingai pagal nustatytą neteisėtos statybos padarinius: per 6 mėn. nuo sprendimo įsiteisėjimo nugriauti pagalbinį pastatą (unikalus Nr. *(duomenys neskelbtini)*) ir sutarkyti statybvietę; įpareigojo A. L. ir J. L. proporcingai pagal nustatytą atsakomybės laipsnį kaltų asmenų lėšomis vykdyti Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo įsiteisėjusią dalį civilinėje byloje [Nr. e2-142-213/2016](#) ir per teismo nustatytą terminą ir nustatytą būdą pašalinti neteisėtos statybos padarinius: per 6 mėn. nuo sprendimo įsiteisėjimo nugriauti pagalbinį pastatą, atraminę sienutę, betoninius akmenis laiptus ir medinius laiptus, esančius žemės sklype, kadastro Nr. *(duomenys neskelbtini)*, (duomenys neskelbtini) ir sutarkyti statybvietę; priteisė iš Trakų rajono savivaldybės administracijos ir Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos po 5,44 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu valstybei, atlyginimo
21. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad Vilniaus apskrities viršininko administracija ginčo žemės sklypo kadastro duomenis 2010 m. kovo 10 d. įsakymu Nr. 2.3-2686-1791 „Dėl pild. A. L. ir J. L. žemės sklypo (kadastro Nr. *(duomenys neskelbtini)*) (duomenys neskelbtini) kadastro duomenų patikslinimo“ patikslino pažeisdama teisės aktų reikalavimus ir nesuderinusi su Lietuvos Respublikos miškų valstybės kadastru bei nepatikrinsi jų vietoje, tokiu būdu sumažindama į ginčo žemės sklypo patenkančio miško paskirties žemės plotą.
22. Vilniaus apskrities viršininko administracija neatliko žemės sklypo kadastrinių matavimų teisėtumo ir teisingumo patikrinimo veiksmų, t. y. neįgyvendino įstatymais nustatytų kontrolės funkcijų, o tokiu neveikimu buvo pažeistos nomininių teisės aktų nuostatos (Žemės įstatymo 32 straipsnio 3 dalies 8, 9 punktai, Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo 8 straipsnio 6, 7 punktai, Lietuvos Respublikos geodezijos ir kartografijos įstatymo 11 straipsnio 1 dalis, žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 522 patvirtintų Nekilnojamojo turto objektų kadastrinių matavimų ir kadastro duomenų surinkimo bei tikslinimo taisyklų 16.5 punktą, Nekilnojamojo turto kadastro duomenų bylos tikrinimo taisyklų 4, 5 punktai), todėl buvo priimtas neteisėtas įsakymas dėl ginčo žemės sklypo kadastrinių matavimų patikslinimo.
23. Byloje buvo konstatuoti Vilniaus apskrities viršininko administracijos, neatlikusios patikrinimo ir patvirtinimo įsakymu netiksliai nustatytas žemės sklypo kadastrinius duomenis bei juos įregistravusios registre, neteisėti veiksmai. Nuo 2010 m. sausio 1 d. Vilniaus apskrities viršininko administracijos, kaip valstybinės žemės patikėtinės, teisių perėmėja tapo Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos.
24. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad Trakų rajono savivaldybės administracija netinkamai vykdė įstatymuose ir jos detalizuojančiuose įgyvendinamuosiuose teisės aktuose įtvirtintą pareigą užtikrinti, jog jos priimami sprendimai dėl statinio projektavimo sąlygų savado išdavimo, techninio projekto derinimo ir statybos leidimo išdavimo neprieštarautų teisės aktams. Ši aplinkybė teismo buvo pripažinta pakankama konstatuoti, kad būtų nustatyti Trakų rajono savivaldybės administracijos neteisėti veiksmai.
25. Nurodyti juridiniai asmenys, pagal kompetenciją būdami atsakingais asmenimis už žemės sklypo kadastrinių matavimų teisėtumo ir teisingumo patikrinimą, statybą leidžiančių dokumentų išdavimą, t. y. privalantys patikrinti žemės sklypo kadastrinius matavimus, patikrinti statinio projektą ir įgalioti išduoti statybą leidžiančių dokumentų, atsako ir už teisės aktais nustatytas tvarkos pažeidimus, todėl būtent šios institucijos netinkamai taikė teisės normas, pažeidė įstatymų reikalavimus ir nepagrįstai priėmė sprendimus išduoti statybą leidžiančius dokumentus, ir todėl jos, vadovaujantis Statybos įstatymo 28^a straipsnio 2 dalies 1 punktu, pirmosios instancijos teismo buvo pripažintos kaltas asmenimis, kurių lėšomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinis.
26. Pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad atsakovai A. L. ir J. L. nuo pat žemės sklypo įsigijimo dienos buvo žinomos žemės sklypiu taikomos specialiosios naudojimo sąlygos ir atsakovai, kaip apdairūs ir sąžiningi nurodyto žemės sklypo savininkai, turėjo į naudoti pagal paskirtį ir miško žemėje nevykdyti neteisėtų statybų. Ši faktą patvirtino 2009 m. gegužės 28 d. Žemės sklypo pirkimo-pardavimo sutarties 2 punktą, kuriame nurodyta, jog atsakovo įsigijamam nuosavybės teise žemės sklypiui nustatyta specialioji žemės naudojimo sąlyga – miško naudojimo apribojimai, todėl jie, kaip apdairūs ir sąžiningi nurodyto žemės sklypo savininkai, turėjo sklypą naudoti pagal paskirtį ir miško žemėje nevykdyti neteisėtų statybų. Aplinkybė, kad atsakovai turėjo tikslą miško žemėje statyti pastatus, patvirtino ginčo sklypo 2009 m. gegužės 28 d. pirkimo-pardavimo sutartyje nurodytą sąlygą, pagal kurią šalys sutarė, jog likusią sumą pirkėjas įsipareigoja sumokėti pardavėjui, kai pardavėjas įvykdys šias sąlygas: suprojektuots ūkininko sodybą, priklausys kaino turizmui (gyvenamasis namas, pagalbinis pastatas – svečių namai turi būti nutolę nuo pakrantės ne toliau kaip 100 m), suderins ūkininko sodybos projektą su visomis kompetentingomis institucijomis ir gaus projektavimo sąlygų sąvadą techniniam projektui rengti. Taigi byloje esantys įrodymai patvirtino atsakovų tikslą urbanizuoti miškų ūkio paskirties žemę.
27. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad kaltė dėl neteisėtos statybos ir dėl statybos, vykdomos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiančių dokumentą, tenka tiek institucijoms, įsivadoms tokių dokumentų, tiek statytojams A. ir J. L., kurie siekė miško paskirties žemę urbanizuoti, kreipėsi dėl neteisėto statybą leidžiančio dokumento išdavimo ir vykdė statybą pagal jį, netinkamai vykdė ir vykdė miško žemės savininkų pareigas.
28. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, nagrinėjama atveju solidariosios atsakomybės taikymas negalimas, nes atsakovų nesieja bendri veiksmai, jie kiekvienas veikė savarankiškai pagal jiems priskirtos kompetencijos ribas, todėl negalima daryti išvados, jog, nesant kito atsakovo veiksmų, būtų sukelta tokia pati žala.
29. Spręsdamas dėl asmenų, kurių lėšomis turi būti nugriautas neteisėtai pastatytas statinis, atsakomybės laipsnio pirmosios instancijos teismas atsižvelgė ne tik į statybos leidimo išdavimo procese dalyvavusių fizinių ir juridinių asmenų konstatuotus neteisėtus veiksmus, bet ir į tai, kad būtent minėti veiksmai priežastiniu ryšiu susiję su kilusiomis pasekmėmis – neteisėtai išduotu statybą leidžiančiu dokumentu ir neteisėtomis statybomis, ir į šio priežastinio ryšio rūšį.
30. Teismo vertinimu, visus galutinius sprendimus, kurių prietaravimas aukštesnės galios teisės aktams buvo nustatytas įsiteisėjusiais teismų sprendimais, priėmė Vilniaus apskrities viršininko administracija (teisių ir pareigų perėmėja – Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos) ir Trakų rajono savivaldybės administracija. Būtent šios institucijos turėjo užtikrinti jų išduodamų aktų teisėtumą ir pagrįstumą. Tačiau primindamas minėtus aktus Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos (jos pareigūnai), Trakų rajono savivaldybės administracija (jos pareigūnai) pažeidė Miškų įstatymo ir Žemės įstatymo nuostatas, o tai tiesiogiai lėmė neteisėto leidimo išdavimą ir neteisėtos statybos padarinių atsiradimą (tiesioginis priežastinis ryšys).
31. Tuo tarpu atsakovų A. ir J. L. veiksmai padarė tik netiesioginę įtaką neteisėtai išduotų statybos leidimo priėmimo procesui. Šių asmenų veiksmai pasireiškė iniciatyva gauti statybą leidžiančių dokumentų žinant, kad statyti statinių miško paskirties žemėje negalima, netinkamai vykdant miško savininkų pareigą, turint tikslą urbanizuoti miško paskirties žemę (netiesioginis priežastinis ryšys).
32. Dėlto pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad nagrinėjamojoje byloje kaltų dėl neteisėtai išduotų statybos leidimo asmenų atsakomybė yra dalinė. Dėl neteisėtai išduotų statybos leidimo Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos atsakomybės laipsnis sudaro 40 procentų, Trakų rajono savivaldybės administracijos – 40 procentų, o atsakovų A. ir J. L. – 20 procentų. Atsižvelgus į nustatytą kaltų asmenų atsakomybės laipsnį, atitinkamomis nustatytomis proporcijomis buvo paskirstyta neteisėtos statybos padarinių pašalinimo naša, t. y. neteisėtai pastatytas pagalbinis pastatas (unikalus Nr. *(duomenys neskelbtini)*) (duomenys neskelbtini) turi būti nugriautas panaudojant 40 procentų Trakų rajono savivaldybės administracijos lėšų, 40 procentų Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos lėšų ir 20 procentų atsakovų A. L. ir J. L. lėšų.
33. Atitinkamai kaltas dėl neteisėtos statybos – mažo pagalbinio pastato, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptų ir medinių laiptų, esančių žemės sklype, kadastro Nr. *(duomenys neskelbtini)*, (duomenys neskelbtini) – asmenimis pripažinti Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 50 procentų, nes institucija neatliko žemės sklypo kadastrinių matavimų teisėtumo ir teisingumo patikrinimo veiksmų, todėl buvo priimtas neteisėtas įsakymas dėl ginčo žemės sklypo kadastrinių matavimų patikslinimo, ir atsakovai A. L. ir J. L., kurių atsakomybės laipsnis sudarė taip pat 50 procentų, nes šie asmenys nuo pat žemės sklypo įsigijimo momento, kad žemės sklypą taikomos specialiosios naudojimo sąlygos, tačiau vis tiek miško paskirties žemėje vykdė neteisėtus šių statinių statybas. Atsižvelgus į nustatytą kaltų asmenų atsakomybės laipsnį, atitinkamomis nustatytomis proporcijomis buvo paskirstyta ir šių statinių neteisėtos statybos padarinių pašalinimo naša.
34. Pirmosios instancijos teismas, paskirstydamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, nurodė, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartimi nebuvo panaikintos Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. lapkričio 7 d. nutarties dalys dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, todėl teismas pasisakė tik dėl bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme ir grąžinus bylos dalį nagrinėti pirmosios instancijos teisme iš naujo, atlyginimo.
35. Kasaciniam teismui nusprendus, kad bylos dalis grąžintina pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, sprendimas dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo šioje proceso stadijoje teismo nebuvo priimtas ([CPK 93 straipsnio](#) 5 dalis). Kadangi įsiteisėjusių teismų sprendimas iškovojo iškainys buvo tenkintas visiškai, o šiuo sprendimu tik papildomai nustatyti kalti asmenys dėl neteisėtai išduotų statybos leidimo ir neteisėtos statybos bei nustatytas jų atsakomybės laipsnis, atsakovų Trakų rajono savivaldybės administracijos ir A. L. bei J. L. prašymai dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priimtino buvo atmesti. Bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, buvo patirta 8,32 Eur bylinėjimosi išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 29 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Pirmosios instancijos teismas patyrė 5,29 Eur bylinėjimosi išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu. Šių bylinėjimosi išlaidų atlyginimas į valstybės biudžetą priteistas iš atsakovų pagal nustatytą atsakomybės laipsnį, t. y. iš atsakovų Trakų rajono savivaldybės administracijos ir Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos po 5,44 Eur. Vadovaujantis [CPK 96](#) straipsnio 6 dalimi bei Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymu „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“ Nr. 1R-261/IK-355, bylinėjimosi išlaidų atlyginimas valstybei iš atsakovų A. L. ir J. L. nepriteistas.
36. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal atsakovų apeliacinį skundą, 2020 m. vasario 20 d. nutartimi paliko nepakeistą Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 25 d. sprendimą.
37. Atsakovai apeliaciniame skunde pateikė teismui reikalavimą priteisti jiems iš teismo nustatytų kaltų asmenų Trakų rajono savivaldybės administracijos ir Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos 71 902,46 Eur dydžio žalos, patirtos dėl neteisėtų valstybės institucijų administracinių aktų, dėl kurių turi būti nugriautas atsakovams nuosavybės teise priklausančias pastatas ir betoniniai akmenys laiptai, atlyginimą. Reikalavimą grindė 2018 m. spalio 19 d. Nekilnojamojo turto vertinimo ataskaita atkurtamajai vertei nustatyti Nr. DGV181019 ir nurodė, kad žalos atlyginimo klausimas turėtų būti sprendžiamas toje pačioje byloje dėl statybą leidžiančio dokumento panaikavimo ir statybos padarinių šalinimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-324-684/2018](#)). Kadangi šioje byloje atsakovų patirtos žalos dydis apskritai nebuvo nustatomas, tai pirmosios instancijos teismas neatkreipė bylos esmės. Dėl to atsakovai prašė apeliacinės instancijos teismo išnagrinėti šią klaidą ir pateiktį patirtos žalos dydžio įrodymus.
38. Apeliacinės instancijos teismas atsakovų reikalavimą dėl žalos atlyginimo nepripažino reikalavimu, neatsiejamai susijusiu su šioje byloje išnagrinėtais reikalavimais, taip pat nurodė, kad pagal [CPK 312](#) straipsnį apeliaciniame skunde negalima kelti ir naujų reikalavimų, kurie nebuvo pareikšti nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme. Atsakovai reikalavimą atlyginti žalą nekėlė pirmosios instancijos teisme bylą nagrinėjant jau po to, kai dėl dalies išeiknio reikalavimų teismo sprendimas buvo įsiteisėjęs ir pirmosios instancijos teisme buvo sprendžiamas klausimas tik dėl asmenų, kaltų dėl neteisėtų statybų, nustatymo.
39. Dėl prašomo pridėti įrodymo – 2018 m. spalio 19 d. Nekilnojamojo turto vertinimo ataskaitos apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad atsakovai šį įrodymą turėjo dar bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, todėl tiek reikalavimų dėl žalos atlyginimo, tiek minėtų ataskaitų turėjo galimybę pateikti pirmosios instancijos teismui.
40. Apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas dėl atsakovų kaltės dėl neteisėtų statybų, nurodė, kad nors byloje nebuvo tiesioginių įrodymų, kad šie atsakovai padarė įtaką valstybės institucijoms priimančioms neteisėtoms jiems palankius aktais, tačiau įvertinus tai, jog jie žinojo ir turėjo žinoti, kad valstybės institucijos veikė neteisėtai, t. y. suteikė statybos leidimus miško paskirties žemėje, atsakovai pagrįstai pirmosios instancijos teismo buvo pripažinti kaltais dėl neteisėtai išduotų statybos leidimo statyti pagalbinį pastatą ir neteisėtos mažo pagalbinio pastato, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptų ir medinių laiptų statybos.
41. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad nagrinėjama atveju solidariosios atsakomybės taikymas negalimas, nes atsakovų ir valstybės institucijų nesiejo bendri veiksmai ir negalima daryti išvados, jog, nesant kito atsakovo veiksmų, būtų sukelta tokia pati žala. Solidariosios atsakomybės taikymas prietaravimas ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-951/2018), pagal kurią nuo atveju, jeigu būtų nustatyti kelių asmenų (statytojų, valstybės institucijų ir pan.) neteisėti veiksmai, teismas turėtų analizuoti asmenų atsakomybės laipsnį ir spręsti dėl proporcingos statybos padarinių šalinimo naštos paskirstymo. Esant atsakovų solidariajai atsakomybei visiškai netektų prasmės proporcingos statybos padarinių pašalinimo paskirstymą.
42. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, įsiteisėjusių teismų sprendimais iškovojo iškainys buvo tenkintas visiškai, o skundžiamos pirmosios instancijos teismo sprendimu tik papildomai nustatyti kalti asmenys dėl neteisėtai išduotų statybos leidimo ir neteisėtos statybos bei nustatytas jų atsakomybės laipsnis, todėl pagrįstai buvo atmesti atsakovų Trakų rajono savivaldybės administracijos ir A. L. bei J. L. prašymai dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priimtino.
43. Nors Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2018 m. birželio 29 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e3K-3-281-403/2018](#) panaikino Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimą dėl ir bylą teismui grąžino nagrinėti iš naujo, kasacinis skundas nebuvo tenkintas, nes juo buvo prašoma, panaikinus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus, išskirti atmeti ir priešiškinti tenkinti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. birželio 29 d. nutartimi šioje byloje procesiniai teismų sprendimai dėl ginčo esmės buvo palikti galioti, o byla grąžinta tik dėl kaltų asmenų dėl neteisėtai išduotų

statybos leidimo ir neteisėtos statybos ir šių asmenų kaltės laipsnio nustatymo.

44. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad vien tas faktas, jog buvo nustatyta dalinė atsakovų atsakomybė ir proporcingai paskirstyta statybos padarinių našta, nesudaro pagrindo teigti, jog ieškiny atsakovams buvo atmestas ir todėl šie įgijo teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

45. Kasacinių skundų atsakovai A. L. ir J. L. prašo panaikinti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 25 d. sprendimo dalį, kuria nustatyta, kad kaltais dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo statyti pagalbinių pastatų (unikalus Nr. *(duomenys neskelbtini)*) (*duomenys neskelbtini*) asmenimis pripažinti Trakų rajono savivaldybės administraciją, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 40 procentų, Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 40 procentų, A. L. ir J. L., kurių atsakomybės laipsnis sudaro 20 procentų, ir kaltais dėl neteisėtos mažo pagalbino pastato, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptų ir medinių laiptų, esančių žemės sklype (kadastru Nr. *(duomenys neskelbtini)*) (*duomenys neskelbtini*) statybos asmenimis pripažinti Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 50 procentų, A. L. ir J. L., kurių atsakomybės laipsnis sudaro 50 procentų, ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 20 d. nutarties dalį, kuria pirmiau nurodyta Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. balandžio 25 d. sprendimo dalis palikta nepakeičta, ir dėl šių reikalavimų priimti naują sprendimą: atmesti ieškinio reikalavimus, kuriais prašyta įpareigoti atsakovus A. L. ir J. L. per 6 mėnesius nuo teismo įsiteisėjimo savo išlomis nugriauti pagalbinių pastatų ir sutvarkyti statybvietę, taip pat pripažinti neteisėtą mažo pagalbino pastato, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptų ir medinių laiptų statybą bei atsakovus A. L. ir J. L. įpareigoti per 6 mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo savo išlomis nugriauti šiuos pastatus ir sutvarkyti statybvietę; kaltais dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo statyti pagalbinių pastatų (unikalus Nr. *(duomenys neskelbtini)*) (*duomenys neskelbtini*) asmenimis pripažinti Trakų rajono savivaldybės administraciją, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 50 procentų, Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 50 procentų, kaltais dėl neteisėtos mažo pagalbino pastato, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptų ir medinių laiptų, esančių žemės sklype, kadastru Nr. *(duomenys neskelbtini)*, (*duomenys neskelbtini*) statybos asmenimis pripažinti Trakų rajono savivaldybės administraciją, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 50 procentų, Nacionalinę žemės tarnybą prie Žemės ūkio ministerijos, kurios atsakomybės laipsnis sudaro 50 procentų priteisti atsakovams A. L. ir J. L. 7502 Eur dydžio bylinėjimosi išlaidų atlyginimą advokato pagalbai apmokėti, perskaiciuoti teismo priestis iš atsakovo bylinėjimosi išlaidų valstybei atlyginimą ir permokėtą sumą grąžinti atsakovams, taip pat priteisti 50 proc. žyminio mokesčio sumos, sumokėtos už apeliacinį ir kasacinį skundus; priteisti atsakovams A. L. ir J. L. iš teismo nustatytų kaltų asmenų Trakų rajono savivaldybės administracijos ir Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos solidariai 71 902,46 Eur dydžio žalos, patirtos dėl neteisėtai valstybės institucijų administracinių aktų, dėl kurių turi būti nugrautas atsakovams A. L. ir J. L. nuosavybės teise priklausančių pastatų – pagalbinių pastatų (unikalus Nr. *(duomenys neskelbtini)*) ir betoninių akmenų laiptai, esančių (*duomenys neskelbtini*) panaikinti, atlyginimą; priteisti atsakovams A. L. ir J. L. bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas argumentais:

- 45.1. Apeliacinės instancijos teismas, atsisakydamas šioje byloje nagrinėti atsakovų A. L. ir J. L. prašymą dėl žalos atlyginimo už statinių nuogriovimą, nukrypo nuo naujausio kasacinio teismo praktikos, suformuotos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-324-684/2018, išnagrinėtoje po EŽTT 2018 m. sausio 9 d. priimto sprendimo byloje *Tumeliai prieš Lietuvą*. Kasacinis teismas išaiškino, kad žalos atlyginimo klausimas turėtų būti sprendžiamas toje pačioje byloje dėl statybą leidžiančio dokumento panaikinimo ir statybos padarinių šalinimo.
- 45.2. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino ir taikė [CK 6.246, 6.248, 6.279](#) straipsnius, nepaisė EŽTT išaiškinimo, kad riziką, atsirandantią dėl valstybės institucijų klaidų, privalo prisiimti pati valstybė. Teismai nepagrįstai dalį atsakomybės už valstybės institucijų padarytas klaidas perkėlė atsakovams A. L. ir J. L., ir nenustatė šių asmenų neteisėtų veiksmų, pripažino juos kaltais, proporcingai paskirsė atsakomybę už neteisėtai išduotą statybos leidimą. Tai, kad statybos veiksmus atliko atsakovai, nereikia, kad jie yra kalti dėl valstybės institucijų priimtų sprendimų, leidusių šias statybas, nes visi su statybomis susiję veiksmai buvo atlikti laikantis teisės aktų reikalavimų. Be to, bylą nagrinėjė teismai nepagrįstai taikė atsakovams dalinę atsakomybę, nes teismai nenustatė, kiek ir kokia apimtimi atliktų neteisėtų veiksmų grandinėje atsakovai prisidėjo prie žalos atsiradimo, aiškiai neapibrėžė atsakovo neteisėtų veiksmų ir neigiamų padarinių dalies, nors dalinei atsakomybei taikyti šios aplinkybės privalo būti nustatytos. Nagrinėjamu atveju buvo pagrindas taikyti valstybės institucijų solidariją atsakomybėje (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. spalio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-2382/2012; 2015 m. gegužės 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. [A-578-556/2015](#); 2019 m. balandžio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. [eA-5-520/2019](#)).
- 45.3. Bylą nagrinėjė teismai, atsisakydami paskirstyti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą pagal pakartotinio bylos išnagrinėjimo rezultata, netinkamai taikė [CPK 93](#) straipsnį ir nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, neteisingai nusprendė, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-281-403/2018 buvo priimta ne atsakovų A. L. ir J. L. naudai. Atsakovų teigimu, bylos dalis dėl atsakovų A. L. ir J. L. nuosavybės teisės pažeidimo kasaciniame teisme buvo laimėta. Be to, turėjo būti sprendžiamas bylinėjimosi išlaidų, patirtų ne tik kasaciniame teisme ir bylą nagrinėjant antrą kartą pirmosios instancijos teisme, atlyginimo klausimas, bet ir dėl pirmą kartą bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

46. Atsiliepimų į kasacinį skundą ieškovas Vilniaus apygardos prokuratūros prokuroras, ginantis viešąjį interesą, prašo atmesti kasacinį skundą ir palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo sprendimą. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas argumentais:

- 46.1. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai atsisakė priimti atsakovų A. L. ir J. L. apeliacinės instancijos teismui pateiktus naujus įrodymus, nes apie šiuos dokumentus atsakovams buvo žinoma bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Atsakovai taip pat nepagrįstai apeliacinės instancijos teisme kėlė naujus reikalavimus dėl 71 902,46 Eur žalos atlyginimo, šių reikalavimų nereikšė pirmosios instancijos teisme. Atsakovai A. L. ir J. L., vadovaudamiesi rūgimosi principu civiliniame procese, turėjo teisę pirmosios instancijos teisme kelti kompensacijos jiems klausimą ir pateikti tai pagrindžiančius įrodymus, tačiau šia teise nepasinaudojo.
- 46.2. Apeliacinės instancijos teismas aiškiai pasisakė dėl atsakovų civilinės atsakomybės pobūdžio. Solidarioji civilinė atsakomybė atsiranda iš įstatymo arba prievolos dalykui esant nedaliai ([CK 6.6 straipsnio](#) 1 dalis). Taigi, pagal bendrą civilinės atsakomybės taisyklę skolininkų daugeto atveju prievolė yra dalinė ([CK 6.5 straipsnis](#)).

Solidariosios atsakomybės taikymas negalimas, nes atsakovų nesieja bendri veiksmai ir negalima daryti išvados, jog, nesant kito atsakovo veiksmų, būtų sukurta tokia pati žala. Solidariosios atsakomybės taikymas prieštarautų kasacinio teismo praktikai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-951/2018). Esant atsakovų solidarijai atsakomybei, visiškai netektų prasmės proporcingos statybos padarinių naštos paskirstymas.

47. Atsiliepimų į kasacinį skundą atsakovė Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos prašo atmesti kasacinį skundą. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas argumentais:

- 47.1. Atsakovai, pasirašydami bei Nacionalinei žemės tarnybai pateikdami 2009 m. rugsėjo 17 d. UAB „Geodeziniai matavimai“ klaidingai (netiksliai) parengtą bei Trakų rajono apylinkės teismo sprendimu panaikintą žemės sklypo planą, siekė naudoti sau, t. y. siekė žemės sklype vykdyti statybas, verstis kaimo turizmo verslu, todėl rengiant bei tvirtinant žemės sklypo kadastru duomenis nepateikė tikslų žemės sklypo kadastru duomenų, taip sukildami Vilniaus apskrities žemės tarnybą (nuo 2010 m. liepos 1 d. – Nacionalinę žemės tarnybą).
- 47.2. Teismai atsakovės Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos civilinę atsakomybę dėl neteisėtai patvirtintų žemės sklypo kadastrinių matavimų nepagrįstai siejo su visiškai kito juridinio asmens, t. y. Vilniaus apskrities viršininko, 2010 m. kovo 10 d. priimtu įsakymu Nr. 2.3-2686-1791. Nacionalinei žemės tarnybai, kaip juridiniam asmeniui, negali būti taikoma civilinė atsakomybė dėl apskričių viršininkų veiklos, dėl kurios kompetencijos Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos atsakomybės neperėmė.
- 47.3. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, nustatydami įpareigojimą Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos skirti savo biudžeto lėšų statinių griovimo išlaidoms (žalai atsiradusiai dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento) padengti, pažeidė Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 1 dalies, 2 dalies 1 punkto, 5' straipsnio nuostatas. Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, būdama neatsakinga už galimai neteisėtus Vilniaus apskrities viršininko veiksmus, tiesiogiai perėmusi likviduoti apskričių viršininkų funkcijas žemėtvarkos ir žemės ūkio srityje, visiškai nepagrįstai įpareigota iš savo biudžeto atlyginti statinių griovimo ir atstovavimo reikalingas išlaidas.
- 47.4. Kasacinio skundo argumentai, susiję su atsakomybės taikymu Nacionalinei žemės tarnybai, nepagrįsti, nes ji tiesiogiai nedalyvavo teismuose santykiuose, iš kurių kildinamas reikalavimas padengti griovimo išlaidas. Kaip dalyvė šioje byloje turėjo būti įtraukta Lietuvos valstybė, taip pat atitinkamai turėjo būti nustatytas ir valstybės atstovas, tačiau tai nebuvo atlikta.
- 47.5. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai kaltės klausimą išsprendė tik dėl Trakų rajono savivaldybės administracijos ir Nacionalinės žemės tarnybos priimtų bei patvirtintų sprendimų, tačiau visiškai neatsižvelgė į UAB „Geodeziniai matavimai“ dalyvavimą atliekant žemės sklypo kadastrinių matavimus bei rengiant Kaimo plėtros žemėtvarkos projektą. Pagal Lietuvos Respublikos reikliniojo turto kadastru įstatymo 11 straipsnio 8 dalį matavimas atasko už neteisėtai veiksmams kitiems asmenims padarytą žalą nustatant nekilnojamojo daiktų kadastru duomenis. Taigi, tuo atveju, jei dėl matavimų kokių nors neteisėtų veiksmų nustatant nekilnojamojo daiktų kadastru duomenis kitam asmeniui buvo padaryta žala, gali būti pateiktas ieškiny dėl žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių bylos nagrinėjimo ribas ir teisę pareikšti naujus reikalavimus apeliacinės instancijos teisme, aiškinimo ir taikymo

48. Apeliaciniam procesui taikomos [CPK](#) bendrosios nuostatos, taip pat pirmosios instancijos teismo procesą reglamentuojančios nuostatos, neprieštaraujančios bylų procesui apeliacinės instancijos teisme ([CPK 302 straipsnis](#)). Nors visas civilinio proceso etapas, tarp jų ir apeliacija, sieja bendrieji civilinio proceso principai, kiekviena civilinio proceso stadija reglamentuojama atsižvelgiant į pagrindinį jai keliamą tikslą.
49. Lietuvoje įtvirtinta dalinė (ribota) apeliacija, apibrėžiama kaip pirmosios instancijos teismo priimto sprendimo kontrolės forma, skirta patikrinti neįsiteisėjusio pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir (ar) pagrįstumą neperežengiant apeliacinio skundo ribų ([CPK 301, 306 straipsniai](#)) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-220-687/2016, 36 punktas). Tokia išvada darytina atsižvelgiant į apeliacinio skundo turinį reglamentuojančių [CPK 306 straipsnio](#) 1 dalies 2 ir 4 punktų normas, taip pat į šio straipsnio 2 dalyje įtvirtintą draudimą apeliacinį skundą grįsti aplinkybėmis, kurios nebuvo nurodytos pirmosios instancijos teisme, [CPK 312](#) straipsnyje įtvirtintą draudimą apeliaciniame skunde kelti reikalavimus, kurie nebuvo pareikšti bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme.
50. Tai reikšia, kad apeliacinės instancijos teisme yra patikrinamas pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumas ir teisėtumas pagal pateikto apeliacinio skundo ribas ([CPK 320 straipsnio](#) 1 dalis), patikrinant, ar pirmosios instancijos teismas, neperežengdamas pareikšto ieškinio ribų, remdamasis šalių pateiktais ir teismo ištirtais įrodymais, teisingai nustatė faktines bylos aplinkybes ir ar pagal nustatytas faktines aplinkybes teisingai pritaikė įstatymą (įskaitant šalis siejančių teisinių kvalifikavimą). Todėl bylos nagrinėjimas apeliacinės instancijos teisme pagal tokius reikalavimus, kurie nebuvo nagrinėti pirmosios instancijos teisme, neatitiktų [CPK 306](#) straipsnyje įtvirtinto apeliacijos modelio, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis.
51. Draudimas apeliaciniame skunde kelti naujus materialinius teisinius reikalavimus išreiškia apeliacijos esmę, neleidžia ją pakeisti pirmosios instancijos teismo proceso. Tačiau šis draudimas nėra absoliutus. Apeliacinės instancijos teisme draudžiama kelti naujus reikalavimus, bet ne kiekvienas apeliacinės instancijos teisme pareiktas reikalavimas, kuris nebuvo pareiktas pirmosios instancijos teisme, gali būti pripažintas nauju ([CPK 312](#) straipsnis).
52. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad naujas reikalavimas pagal [CPK 312](#) straipsnį yra toks reikalavimas, kuris yra nesujęs su jau pareikštu reikalavimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-301/2008](#)). Pagal [CPK 312](#) straipsnį naujas reikalavimas nelaikomi šalutiniais reikalavimais, kurie neatsiejami susiję su jau pareikštu reikalavimu (pavyzdžiui, naujais nepripažintami reikalavimai priteisti delspinigius, palūkanas, vaistus ir kiti atvejai); naujais nelaikytini reikalavimai, kurių formuluojimas instancijos teismas neprėmė ir nesvarstė, ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-213/2014](#); 2015 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-74-421/2015](#); kt.).
53. Kasacinis teismas yra pabrėžęs, kad galimybės pakeisti ieškinio reikalavimą apeliacinės instancijos arba kasaciniame teisme su įstatymais nepripažįsta, nes tai iš esmės pažeistų civilinės bylos nagrinėjimo instancinė tvarka paskirtį ir esmę. Kiekvienos aukštesnės instancijos teismas peržiūrį apskustą žemesnės instancijos teismo procesinį sprendimą, kuris buvo priimtas bylos nagrinėjimo neperežengiant ieškinio formuluotą reikalavimą (ieškinio dalyko) ir jį pagrindžiančių aplinkybių (ieškinio pagrindo) apibrėžtų ribų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-472/2012](#); 2013 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-299/2013](#)).
54. Atsakovai kasaciniame skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas, atsisakydamas nagrinėti atsakovų reikalavimą dėl žalos atlyginimo už statinių nuogriovimą, nukrypo nuo naujausios kasacinio teismo praktikos, suformuotos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-324-684/2018, kurioje kasacinis teismas išaiškino, jog žalos atlyginimo klausimas turėtų būti sprendžiamas toje pačioje byloje dėl statybą leidžiančio dokumento panaikinimo ir statybos padarinių šalinimo. Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl šio kasacinio skundo argumento, atkreipia dėmesį į kelis svarbius aspektus.
55. Pirmą, nagrinėjamojo bylos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartimi (civilinė byla Nr. e3K-3-281-403/2018) panaikino Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo dalį, kuria atsakovai A. L. ir J. L. įpareigoti per 6 mėn. nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos, Trakų rajono savivaldybės administracijos ir savo išlomis nugriauti pagalbinių pastatų (unikalus Nr. *(duomenys neskelbtini)*) (*duomenys neskelbtini*) bei sutvarkyti statybvietę, taip pat savo išlomis nugriauti mažą pagalbinių pastatą, atraminę sienutę, betoninius akmenų laiptus ir medinius laiptus (*duomenys neskelbtini*) (kadastru Nr. *(duomenys neskelbtini)*), bei sutvarkyti statybvietę, ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. lapkričio 7 d. nutarties dalį, kuria pirmiau nurodyta Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo dalis palikta nepakeičta, ir šių bylos dalį perdavė nagrinėti iš naujo Vilniaus apylinkės teismui. Tačiau kitą Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. lapkričio 7 d. nutarties dalį paliko nepakeičta.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija šios nutarties 5 m. punkte minima 2018 m. birželio 29 d. nutartimi bylos dalį grąžino pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, nes, panaikinus statybos leidimą ir taikant teisinius padarinius, turi būti nustatomi dėl neteisėtos statybos leidimo išdavimo kalti asmenys, kurių neteisėti veiksmai lemė ir statybos neteisėtumą bei sudarė pagrindą nugriauti tokius statinius, o jeigu būtų nustatyti kelių asmenų (statytojų, valstybės institucijų) neteisėti veiksmai, teismas turėtų analizuoti asmenų atsakomybės laipsnį ir spręsti dėl proporcingos statybos padarinių šalinimo naštos paskirstymo, tačiau bylą nagrinėjė teismai nenustatinėjo subjektų, kaltų dėl neteisėtos statybos leidžiančio dokumento išdavimo.
57. Antra, nagrinėjamojo byloje, ją nagrinėjant iš naujo pirmosios instancijos teisme, atsakovai nebuvo pareikšę reikalavimų dėl žalos atlyginimo, nebuvo nurodę patirtos žalos dydžio bei bylos pateiktą tokį dydį pagrindžiančių įrodymų.

Reikalavimų dėl žalos atlyginimo atsakovai pateikė tik apeliacinės instancijos teisme, jį nurodydami apeliaciniame skunde.

58. Trečia, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atsakovų kasaciniam skunde minimoje 2018 m. spalio 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-324-684/2018, sprendimas dėl žalos atlyginimo klausimo nagrinėjimo neteisėtus statybos padarinių šalinimo byloje, atsižvelgdamas į EŽTT 2018 m. sausio 9 d. sprendime byloje *Tumeliai prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 25545/14, pateiktus išaiškinimus, pažymėjo, kad nors, sprendžiant dėl neteisėtus statybos padarinių šalinimo pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, nėra pareikštas reikalavimas dėl žalos atlyginimo graunamų statinių savininkui, tačiau ir nesant pareikšto tokio reikalavimo teismas, sprendžiamas neteisėtus statybos padarinių šalinimo klausimą, turėtų pasiūlyti statytojų suformuluoti reikalavimą dėl žalos atlyginimo, nustatyti atlygtinos žalos dydį, įvertindamas, be kita ko, šalių pateiktus paaiškinimus, kitus įrodymus dėl žalos dydžio. Todėl žalos atlyginimo klausimas esant tokiai galimybei teismo turėtų būti sprendžiamas toje pačioje byloje dėl statybą leidžiančio dokumento panaikinimo ir statybos padarinių šalinimo.
59. Teisėjų kolegija, priimdama formuojamam kasacinio teismo praktikai, kad žalos atlyginimo klausimas dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybos leidimą padarinių šalinimo, esant galimybei, turėtų būti nagrinėjamas toje pačioje byloje dėl statybą leidžiančio dokumento panaikinimo ir statybos padarinių šalinimo, pažymi, jog vis dėlto tokia praktika nepareigia [CPK](#) įtvirtintų pirmiau aptartų apeliacinį procesą reglamentuojančių nuostatų ir įtvirtintų ribojimų. Priešingas aiškinimas paneigtų [CPK](#) įtvirtintus apeliacinio proceso paskirtį ir esmę.
60. [CPK](#) yra įtvirtinti šalių dispozityvumo ir rūpinimosi principai (atitinkamai [CPK](#) 13 ir 12 straipsniai) reiškia, kad būtent šalims kyla pareiga įrodinėti ir bei įrodyti aplinkybes, kuriomis jos remiasi kaip savo reikalavimų ar atskirtimų pagrindą, be to, turi teisę laisvai disponuoti joms priklausančiomis teisėmis, įskaitant ir teisę reikšti ieškinį ar priešieškinį. Todėl civilinėje byloje dėl statybą leidžiančio dokumento panaikinimo ir statybos padarinių šalinimo žalos atlyginimo statinio savininkui klausimas gali būti nagrinėjamas tik tokiame asmeniu pareikštus tokį reikalavimą ir pateiktus žalos dydį pagrindžiančius įrodymus. Tuo tarpu pirmosios instancijos teismas tik turėtų pasiūlyti asmeniui pateikti tokį reikalavimą, tačiau negali primesti žalos atlyginimo klausimo nesant byloje pateikto tokio reikalavimo ir žalos dydį pagrindžiančių įrodymų.
61. Atitinkamai nepareikšus reikalavimo dėl žalos atlyginimo pirmosios instancijos teisme, toks reikalavimas negalėjo būti pareikšamas apeliacinės instancijos teisme. Be to, esant ieškovo reikalavimui dėl statybos leidimo panaikinimo ir pagal neteisėtai išduotą statybos leidimą padarinių šalinimo, atsakovo reikalavimas dėl žalos atlyginimo graunant pagal neteisėtai išduotą statybos leidimą pastatytus statinius negali būti laikomas reikalavimu, neatiesijamam susijusiu su jau pareikštu reikalavimu [CPK 312 straipsnio](#) prasme. Toks reikalavimas yra priešpriešinį ir tokiame reikalavimui išspręsti turi būti nustatomos kitos faktinės aplinkybės nei sprendžiant reikalavimą dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybos leidimą ir neteisėtus statybos padarinių šalinimo.
62. Kadangi nagrinėjamoje byloje, byla nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, atsakovai nebuvo pareiškę reikalavimo dėl jiems padarytos žalos atlyginimo, todėl apeliaciniame skunde pareikštas toks reikalavimas pagrįstai ir teisėtai nebuvo apeliacinės instancijos teismo nagrinėjamas. Aplinkybė, kad pirmosios instancijos teismas nepasidė atsakovams pareikšti tokį reikalavimą, galėtų būti vertinama kaip formalus proceso teisės normos pažeidimas, tačiau toks pažeidimas neturėjo esminės reikšmės teismo sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui. Neišspręsdus klausimo dėl žalos atsakovams atlyginimo nagrinėjamoje byloje, dėl to netampa neteisėtos pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesiniai sprendimų dalys dėl kaltų asmenų nustatymo neteisėtai išduodant statybos leidimą ir šalinant neteisėtus statybos padarinius, jeigu dėl šių reikalavimų byla išnagrinėjama teisingai.
63. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad nagrinėjamoje byloje atsakovams tinkamai, byla nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, nepasinaudojus teise pareikšti reikalavimą dėl žalos atlyginimo, toks reikalavimas gali būti pareikštas bendra tvarka kitoje byloje.

Dėl kaltų asmenų dėl neteisėto statybos leidimo išdavimo ir jų kaltės dalies nustatymo, atsakomybės formos

64. Atsakovai kasaciniam skunde nurodo, kad byla nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė [CK](#) 6.246, 6.248, 6.279 straipsnių normas, nepaisė EŽTT išaiškinimo, kad dėl valstybės institucijų klaidų atsirandančių riziką turi prisiminti pati valstybė, todėl teismai nepagrįstai dalį valstybės institucijų atsakomybės perkėlė atsakovams A. ir J. L. Be to, teismai nepagrįstai taikė atsakovams dalinę atsakomybę, nes turėjo taikyti solidariją atsakomybę.
65. Kasacinio teismo praktikoje pasisakyta, kad teismas, sprendžiamas neteisėtus statybos padarinių šalinimo išlaidų paskirstymo klausimą, turi nustatyti kaltus asmenis, kurių sąskaita turės būti šalinami padariniai. Asmuo laikomas kaltu, kai jis nebuvo tik rūpestingas ir apdairus, kiek buvo būtina, atsižvelgiant į tam asmeniui tenkančias pareigas, nepriklausomai nuo to, ar tam tikrus veiksmus jis padarė tyčia, ar dėl neatsargumo. Civilinėje teisėje subjektyvūs asmens ketinimai darant pažeidimą yra mažiau reikšmingi nei asmens elgesio atitikimas bendram rūpestingumo standartui, o jei pagal [CK](#) normas reikalaujama nustatyti tam tikrą kaltės laipsnį, tai tyčios ir didelio neatsargumo padariniai paprastai būna tapatinami (pvz., [CK 6.270 straipsnio](#) 1 dalis, 6.634 straipsnio 1 dalis, 6.665 straipsnio 4 dalis, 6.755 straipsnio 3 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr.3K-3-324-684/2018](#), 48 punktas).
66. Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl atsakovų kasacinio skundo argumentų, jog teismai dalį valstybės institucijų atsakomybės perkėlė atsakovams A. ir J. L., pažymi, kad aplinkybės dėl kiekvieno asmens kaltės dalies, neteisėtai išduodant statybos leidimą bei be statybos leidimo statant statinius, yra fakto klausimas, kurio kasacinis teismas nenustatė ([CPK 353 straipsnio](#) 1 dalis). Todėl teisėjų kolegija pagal kasacinio skundo argumentus vertina, ar byla nagrinėjant teismai tinkamai taikė įrodinėjimo reglamentuojančias taisykles, ar nepažeidė įrodymų vertinimo taisyklių ir ar nustatė visas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartįje nagrinėjamoje byloje nurodytas reikšmingas nustatytas aplinkybes.
67. Kasacinio teismo praktika dėl įrodinėjimo reglamentuojančių normų aiškimo ir taikymo yra nuosekliai išplėtotą. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad teismai, vertindami šalių pateiktus įrodymus, remiasi įrodymų pakankamumo taisykle, o išvada dėl konkrečios faktinės aplinkybės egzistavimo daroma pagal vidinį teismo įsitikinimą, grindžiamą visapusišku ir objektyviu visų reikšmingų bylos aplinkybių išnagrinėjimu ([CPK 185 straipsnio](#) 1 dalis). Dėl to teismas turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodymą, bet ir įrodymų visetą, ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadas apie tam tikrą įrodinėjimo dalykų konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebuvimą. Teismas, vertindamas įrodymus, turi vadovautis ne tik įrodinėjimo taisyklėmis, bet ir logikos dėsniais, pagal vidinį įsitikinimą padaryti neišvengiamas išvadas. Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad, ištyrus ir įvertinus byloje esančius įrodymus, procesinio sprendimo nuomavimui įdalyje teismas glausta forma turi išdėstyti nustatytas faktines bylos aplinkybes, argumentus, nurodyti, kodėl vienais įrodymais remtasi, o kiti atmetti, pateikti įrodymų, kuriais grindžiamos teismo išvados, vertinimą ir teisinį sprendimo pagrindimą ([CPK 270 straipsnio](#) 4 dalis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-130-611/2015 ir jį nurodytą kasacinio teismo praktiką).
68. Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas, grąžindamas bylos dalį nagrinėti iš naujo, nurodė, kad pirmosios instancijos teismas, nustatydamas dėl neteisėtų statybų kaltus asmenis, turėtų įvertinti, kaip (kokia apimtimi) valstybės institucijos prisidėjo prie statybos miško žemėje draudimo pažeidimo išduodamas statybos leidimą ir su juo susijusius dokumentus, kadastrinių matavimų, kuriais sumazintas ginčo žemės plotas, patvirtinimo ir jų duomenų registravimo Nekilnojamojo turto registre, kitas reikšmingas su institucijų pareigų vykdymu (neveikimu) susijusias aplinkybes ir dėl jų šioms institucijoms tenkančią neteisėtai pastatytų statinių grovimo išlaidų dalį. Taip pat turėtų būti įvertinta, ar atsakovai A. ir J. L. tinkamai vykdė miško savininko pareigas prižiūrėti, atkurti mišką (pagal galimybes nustatyta, ar nebuvo atliekami neteisėti kirtimai, ardoma miško paklotė ir pan.), patikrinta, ar šie atsakovai nepaisėdavo prie sprendimų dėl neteisėtų statybos leidžiančių dokumentų priėmimo, nustatytos kitos atsakovų A. ir J. L. kaltės dėl neteisėtų statybų (ne)buvo pripažinti reikšmingos aplinkybės ir, jeigu būtų nustatyta, kad dėl neteisėtus statybos yra ir šių asmenų kaltės, sprendžiant dėl jiems tenkančios statinių grovimo išlaidų dalies.
69. Bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į EŽTT praktiką, pripažįstancią, kad asmens nesąžiningumas ar „nevisiškas sąžiningumas“ gali būti svarbus ir nulemti peticijos nepriimtumą ar pažeidimo nenustatymą. Pirmosios instancijos teismo nuosavybės apsaugos aspektu cituota EŽTT praktika, pavyzdžiui, [EŽTT 2009 m. liepos 7 d. sprendimas byloje Padalevičius prieš Lietuvą](#), peticijos Nr. 12278/03, kurioje EŽTT vienu iš argumentų pripažinti peticiją nepagrįsta buvo nurodytas argumentas, kad pareiškėjas galėjo žinoti, jog bylai reikšmingu laikotarpiu dėl jo ketinamo įsigyti žemės sklypo buvo tam tikrų problemų; pareiškėjo žinojimas, kad jo įsigytas žemės sklypas nuo pat pradžių Nekilnojamojo turto registre buvo registruotas kaip miškas, kuris pagal nacionalinę teisę negalėjo būti privačios nuosavybės objektu, todėl pareiškėjas negalėjo turėti ir teisėtų lūkesčių įgyti ginčo nuosavybę (žr. EŽTT 2007 m. gegužės 3 d. sprendimą byloje *Özden prieš Turkiją*, peticijos Nr. 11841/02), aktualii ir nagrinėjamai bylai, sprendžiant dėl atsakovų A. ir J. L. kaltės dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo bei miško žemėje draudžiamų statyti statinių statybos.
70. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad atsakovams A. ir J. L. nuo pat žemės sklypo įsigijimo dienos buvo žinomos žemės sklypui taikomos specialiosios naudojimo sąlygos – 0,6 ha miško naudojimo apribojimai, nes tai buvo atskleista žemės sklypo 2009 m. gegužės 28 d. pirmojo-pardavimo sutartyje. Teismas atsižvelgė į tai, kad A. L. administracinė tvarka buvo nuobaudas už tai, jog žemės sklype (*duomenys neskelbtini*) apsauginėje juostoje ir zonoje, atlikdamas sklypo tvarkymo darbus, sunaikino, užpilant gruntą, 475 kv. m žolinės augmenijos (*duomenys neskelbtini*) ežero apsauginėje juostoje, taip pažeisdamas Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų 126.4 punktą. Teismas nustatė, kad ginčo žemės sklype buvo kertamas miškas, buvo išrauti kelmai, užpilta žolinė augmenija, pastatytas pastatas, kanalizacijos įrenginiai ir laiptai, įrengtas privažiavimo kelias.
71. Teismas taip pat nustatė, kad atsakovai A. ir J. L., kaip žemės sklypo savininkai, netinkamai vykdė ir vykdė miško žemės savininkų pareigas, t. y. neparengė miško atkūrimo ir miško želdinimo projekto ir neatsodino miško. Todėl A. ir J. L., kaip apdairūs ir sąžiningi nurodyti nurodyti žemės sklypo savininkai, turėjo jį naudoti pagal paskirtį ir miško žemėje nevykdė neteisėtų statybų. Įvertinus bylos įrodymus, teismas padarė išvadą, kad kaltė dėl neteisėtus statybos ir dėl statybos, vykdomos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą, tenka tiek institucijoms, išdavusioms tokį dokumentą, tiek statytojams A. ir J. L., kurie siekė miško paskirties žemę urbanizuoti, kreipėsi dėl neteisėto statybą leidžiančio dokumento išdavimo ir vykdė statybą pagal jį, netinkamai vykdė ir vykdė miško žemės savininkų pareigas. Tokioms išvadoms pritarė ir apeliacinės instancijos teismas. Atsižvelgdamai į nustatytas aplinkybes, teismai atsakovus pripažino nesąžiningais.
72. Bylą nagrinėję teismai pripažino, kad atsakovai neteisėtai prisidėjo prie neteisėtų statybos leidimų išdavimo, o mažo pagalbinio statinio, atraminės sienutės ir betoninių akmenų ir medinių laiptų pastatymo atveju jie vykdė statybas miško žemėje tai žinodami, todėl atitinkamai paskirstė kaltę.
73. Teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu patikrinsiu teismų procesinius sprendimus, konstatuoja, kad teismai, nustatydami atsakovų A. ir J. L. kaltės laipsnį dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo bei be statybos leidimo pastatant mažą pagalbinį statinį, atraminę sienutę ir betoninių akmenų laiptus, tinkamai taikė įrodinėjimo reglamentuojančias taisykles bei teismų praktiką, atsižvelgė į visas reikšmingas bylos aplinkybes, į nagrinėjamoje byloje kasacinio teismo aptartas nustatytas aplinkybes. Atsakovai kasaciniam skunde nenurodė teismų argumentų, pagrindžiančių teismų procesinių sprendimų teisėtumą dėl netinkamo įrodymų įvertinimo, nustatant atsakovų kaltės laipsnį.
74. Vienintelis atsakovų kasacinio skundo argumentas, kad jiems negali tekti jokia kaltė dėl neteisėtai išduoto statybos leidimo ir neteisėtus statybos leidimo padarinių šalinimo, nes valstybė negali perkelti jiems atsakomybės už savo institucijų neteisėtus veiksmus, yra teisiskai nepagrįstas. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad pagal neteisėtai išduotą statybos leidimą buvo pastatytas tik vienas pagalbinis pastatas, o mažas pagalbinis pastatas, atraminės sienutės, betoninių akmenų laiptai ir mediniai laiptai pastatyti nesant statybos leidimo. Teismas tokiu atveju pripažino atsakovus nesąžiningais, atlikus neteisėtus veiksmus įnejuojant statybos leidimo išdavimo išdavimo procesą ir statant statinius, todėl nėra pagrindo teigti, jog atsakovams A. ir J. L. buvo perkelta dalis valstybės institucijų kaltės.
75. Atsakovai kasaciniam skunde nurodo, kad teismai atsakovams turėjo taikyti solidariją civilinę atsakomybę, bet nepagrįstai taikė dalinę atsakomybę. Teisėjų kolegija tokius kasacinio skundo argumentus atmets kaip teisiskai nepagrįstus.
76. Pagal Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1 punktą, jeigu teismas savo sprendimu panaikina statybą leidžiančio dokumento galiojimą, jis savo sprendimu įpareigoja statytoją (užsakovą), jeigu jo nėra, – statinio ar jo dalies savininką, valdytoją, naudotoją, žemės sklypo ar jo dalies, kurioje pastatytas ar statomas statyns (jo dalis), savininką, valdytoją ar naudotoją per nustatytą terminą teismui pripažinti kaltais asmenų lėšomis nugriauti statinį ir sutvarkyti statybvietę. Minėta norma nenurodo kaltę dėl statybos pagal neteisėtai išduotą statybos leidimą asmenų padengti tokį padarinių šalinimo išlaidas formas.
77. Kasacinio teismo išaiškinta, kad teismas, nustatęs pagrindą taikyti Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 1–2 punktuose įtvirtintas statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo priemones, turėtų išaiškinti ir atitinkamai argumentuoti, kas yra atsakingas (atsakingi) už statybą leidžiančio dokumento išdavimą pažeidžiant teisės aktu reikalavimus ir todėl privalo dengti išlaidas už statybos padarinių šalinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [e3K-3-201-695/2018](#), 86 punktas). Valdžios institucijos klaidas, net ir padarytas dėl savo pačių nerūpestingumo, turi taisyti neužkraudamos neproporcingos naštos asmenims. Statytojo įpareigojimas dėl lėšų, panaudojusių neteisėtoms statyboms nugriauti, išsieškiojimo kreiptis į teismą ir pradėti kitą teismo procesą, patiriant dar daugiau laiko ir kitokių išlaidų, neatitinka proceso ekonomiško ir koncentruotumo, taip pat teisingumo, pralūgumo ir sąžiningumo principų, be to, valstybės institucijoms tenkanti dėl padarytos klaidos našta perkeltama būtent galimai nesusijusiems su neteisėtu statybos leidimo išdavimu asmenims (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-324-684/2018](#), 46 punktas).
78. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad solidarioji atsakomybė taikoma, kai pagal neteisėtus veiksmus ir kilusią žalą saistančio priežastinio ryšio pobūdį nustatomas bendrininkavimas siaurąja prasme (bendrininkavimas plačiąja prasme apima visus skolininkų daugeto atvejus, įskaitant ir dalinės atsakomybės). Bendrininkavimo siaurąja prasme atvejai gali būti skirstomi į subjektyvų ir objektyvų bendrininkavimą. Subjektyvus bendrininkavimas – tai atvejai, kai keli pažeidėjai veikia bendrai, t. y. turėdami bendrą ketinimą sukelti žalą. Objektivus bendrininkavimas – tai atvejai, kai žala atsiranda tik dėl kelių atskirų, pavienių priežasčių sąveikos, t. y. keli pažeidėjai veikia atskirai neturėdami bendro ketinimo sukelti žalą, vienas apie kito neteisėtus veiksmus dažniausiai nežinojami, tačiau žala atsiranda tik dėl to, kad kiekvieno jų veiksmas buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis. Objektivinio bendrininkavimo atveju pažeidėjų veiksmų bendrumas nėra akavizdinti šreiškias. Jokia susitarimo sukelti žalą ar dalyvauti atliekant neteisėtus veiksmus nėra. Vis dėlto kiekvienas iš pažeidėjų prisideda prie žalos atsiradimo iš esmės – be jo žala (visa apimtimi) apskritai nebūtų atsiradusi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-429-313/2015](#)). Kadangi objektyviojo bendrininkavimo atveju keltos priežastys yra atskiros, tačiau priklauso viena nuo kitos, tai atsižvelgiant į šių priklausomą galima konstatuoti žalos nedalomumą bei veiksmų bendrumą objektyviaja prasme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-7-144/2014](#); 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-665-969/2015](#); 2016 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. [3K-3-132-695/2016](#), 24 punktas).
79. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad tokio pobūdžio bylose kaip nagrinėjamoji kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad, byloje panaikinus statybos leidimą ir taikant neteisėtus statybos teisinius padarinius, turi būti nustatomi dėl neteisėto statybos leidimo išdavimo kalti asmenys, kurių neteisėti veiksmai lėmė ir statybos neteisėtumą bei sudarė pagrindą nugriauti tokius statinius. Tuo atveju, jei būtų nustatyti kelių asmenų (statytojų, valstybės institucijų) neteisėti veiksmai, teismas turėtų analizuoti asmenų atsakomybės laipsnį ir spresti dėl proporcingos statybos padarinių šalinimo naštos paskirstymo (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutarties civilinėje byloje Nr. [e3K-3-250-915/2018](#) 34 punktą).
80. Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas, grąžindamas bylos dalį dėl kaltų asmenų dėl neteisėtų statybų nustatymo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, 2018 m. birželio 29 d. nutartįje (civilinė byla Nr. [e3K-3-281-403/2018](#)), taip pat nurodė, kad turi būti nustatoma, kaip ir kokia apimtimi valstybės institucijos prisidėjo prie statybos miško žemėje draudimo pažeidimo išduodant statybos leidimą ir su juo susijusius dokumentus, taip pat dėl šių veiksmų šioms institucijoms tenkanti neteisėtai pastatytų statinių grovimo išlaidų dalis.
81. Kadangi kasacinio teismo formuojamoje praktikoje laikomasi pozicijos, kad tokio pobūdžio bylose kaip nagrinėjamoji toje pačioje byloje turi būti sprendžiami tiek neteisėtus statybos ir (ar) statybos pagal neteisėtai išduotą statybos leidimą padarinių šalinimo, tiek kaltų asmenų, kurių lėšomis turi būti šalinami padariniai, nustatymo, tiek žalos atlyginimo klausimai, atsižvelgiant į proceso koncentruotumo ir ekonomiško principus, siekiant išvengti neproporcingos naštos asmenims, teisėjų kolegijos nuomone, kiekvieno kaltos asmens kaltė turi būti individualizuojama, atitinkant, kokia konkrečia dalimi jis turi dengti padarinių šalinimo išlaidas. Priešingu atveju atsakovams, kaip solidariesiems skolininkams dėl neteisėtus statybos padarinių šalinimo išlaidų dengimo, galėtų tekti neproporcinga našta dengti savo lėšomis visas padarinių šalinimo išlaidas, o po to tektų [CK](#) 6.279 straipsnyje nustatyta tvarka reikšti regresinį reikalavimą kitiems dėl neteisėtus statybos kaltiems asmenims.
82. Atsakovų minimą kasacinio teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką dėl valstybės institucijų solidariosios atsakomybės (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019 m. balandžio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. [eA-5-520/2019](#); 2015 m. gegužės 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. [A-578-556/2015](#)) turi aktualii, sprendžiant dėl žalos atlyginimo (nuosavybės praradimo kompensavimo) atsakovams, padarytus valstybės institucijų išduodant neteisėtą statybos leidimą ir dėl to graunant sukurtą nuosavybės objektą. Tačiau ši praktika nėra aktuali nagrinėjamos bylos kontekste, atsižvelgiant į nagrinėjamoje byloje pareikštus ir cituojamose bylose nagrinėtus reikalavimus.

83. [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Jeigu ieškinyje patenkintas iš dalies, minėtos išlaidos priteisiamos ieškoviui proporcingai patenkintų reikalavimų daliai. Tačiau proceso įstatymo nuostatos tiesiogiai nereglamentuoja, kaip teismas, pakartotinai išnagrinėjęs bylą, turi paskirstyti bylinėjimosi išlaidas, susidariusias aukštesnės instancijos teisme, šiam nepriėmus galutinio sprendimo dėl materialųjų teisiųjų reikalavimų pagrįstumo.
84. Kasacinis teismas šiuo klausimu yra pasisakęs, kad kasacinio teismo sprendimas, kuriuo panaikinamas apskųstas apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas ir byla perduodama iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, paprastai negali būti laikomas materialiniu teisiniu atžvilgiu pakankesniu kuriai nors proceso šaliai. Bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, kuris nepriėmė galutinio sprendimo, šalių patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas spręstinas galutiniu teismo procesiniu sprendimu, atsižvelgus į bylos baigtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-268-421/2016](#), 37 punktą).
85. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad bylinėjimosi išlaidų, susidariusių aukštesnės instancijos teisme, atlyginimas paskirstomas atsižvelgiant į bylos išnagrinėjimo ta instancine tvarka, kuria pakartotinai nagrinėjama byla, rezultata: 1) jeigu apeliacinės instancijos teismas panaikina pirmosios instancijos teismo procesinį sprendimą ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, tai šis teismas, pakartotinai išnagrinėjęs bylą, paskirsto bylinėjimosi išlaidas, susidariusias apeliacinės instancijos teismo procesinius sprendimus ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, tai šis teismas, pakartotinai išnagrinėjęs bylą, paskirsto bylinėjimosi išlaidas, susidariusias apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose, pagal pakartotinio bylos išnagrinėjimo pirmosios instancijos tvarką rezultata; 2) jeigu kasacinis teismas panaikina pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, tai šis teismas, pakartotinai išnagrinėjęs bylą, paskirsto bylinėjimosi išlaidas, susidariusias apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose, pagal pakartotinio bylos išnagrinėjimo pirmosios instancijos tvarką rezultata; 3) jeigu kasacinis teismas panaikina apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, tai šis teismas, pakartotinai išnagrinėjęs bylą, paskirsto bylinėjimosi išlaidas, susidariusias kasaciniame teisme, pagal pakartotinio bylos išnagrinėjimo apeliacinės instancijos tvarką rezultata (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-66-469/2020](#), 20 punktą).
86. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjamoje byloje 2018 m. birželio 29 d. nutartimi, grąžindamas bylos dalį dėl kaltų asmenų dėl neteisėtos statybos nustatymo ir padarinių pašalinimo išlaidų tarp jų paskirstymo nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui, Trakų rajono apylinkės teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. lapkričio 7 d. nutarties dalis dėl bylinėjimosi išlaidų paliko nepakeistas, todėl teisėjų kolegija konstatuoja, jog bylą nagrinėję teismai pagrįstai iki 2017 m. lapkričio 7 d. šalių patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo iš naujo neperskirstė.
87. Teisėjų kolegija taip pat pritaria teismų padarytai išvadai, kad atsakovų kasacinis skundas, grąžinus bylos dalį iš naujo nagrinėti, nebuvo patenkintas, o išnagrinėjus iš naujo klausimą dėl kaltų asmenų nustatymo ir padarinių pašalinimo išlaidų tarp jų paskirstymo ieškinyje iš esmės buvo patenkintas, atsakovų kaltė buvo nustatyta. Dėl šios priežasties pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagrįstai nepriteisė atsakovams jų patirtų teisinės pagalbos išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.

Dėl bylos procesinės baigties

88. Kiti atsakovų A. ir J. L. kasacinio skundo argumentai, atsižvelgiant į pirmiau teisėjų kolegijos pateiktus išaiškinimus ir motyvus, neturi teisinės reikšmės teisiniui bylos rezultatui, taip pat vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.
89. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad atsakovų kasacinio skundo argumentai nesudaro teisinio pagrindo keisti ar naikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį. Dėl to kasacinis skundas atmestinas, o apeliacinės instancijos teismo sprendimas paliktinas nepakeistas ([CPK 346 straipsnis](#), 359 straipsnio 1 dalies 1 punktą).

Dėl bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo

90. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos ([CPK 93 straipsnio](#) 1 dalis, 98 straipsnio 1 dalis). Tačiau atsakovų A. L. ir J. L. kasacinis skundas atmestas, todėl jų turėtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas šiems asmenims nepriteisinas.
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasaciniame teisme, nebuvo rengta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. vasario 20 d. nutartį palikti nepakeistą.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Gediminas Sagatys

Vincas Verseckas